

Maurice Piéron,
Catedràtic de la Universitat de Lieja.
Jorge Costa,
Master en Motricitat Humana de Lisboa.

L'ENTUSIASME DEL PROFESSOR A LES CLASSES D'EDUCACIÓ FÍSICA

Tot i que sovint, a les obres de metodologia s'esmenti l'entusiasme com una de les qualitats necessàries d'un bon professor, tanmateix aquesta és una qualitat molt subjectiva i no ha suscitat encara gaires investigacions, especialment en l'àmbit de l'educació física.

Sigui com sigui, s'han pogut identificar diversos indicadors de l'entusiasme sondejant professors i alumnes (Caruso, 1980) o mitjançant la tècnica d'incidents crítics (Cloes i Piéron, 1989). Aquests han constatat moltes similituds entre les concepcions de l'entusiasme i de la seva operativitat als Estats Units i a Europa. Els indicadors més freqüents citats giren al voltant de l'estímul, de la participació del professor en les activitats, de la seva mostra d'interès pels alumnes, del *feedback* i, fins i tot, de les manifestacions de bon humor.

En canvi, una manca d'interès, un excés de disciplina o de crítiques a l'activitat de l'alumne es perceben generalment com a signes de falta d'entusiasme (Cloes i Piéron, 1989). A més, s'ha comprovat que els comportaments entusiastes es poden adquirir mitjançant una preparació adequada (Cloes, 1987; Carlisle i Phillips, 1984).

Es tracta de saber si els indicadors identificats s'observen regularment en condicions normals d'ensenyament i si varien segons els nivells d'ensenyament o segons els tipus d'activitats plantejades.

L'observació

Temes

Les observacions es van realitzar a Portugal en vuit classes impartides per set homes i una dona. Eren classes d'ensenyament primari (els quatre primers cursos d'escolaritat i del nivell d'ensenyament preparatori -cinquè i sisè curs-). Es van observar vuit classes de cada nivell en les activitats de gimnàstica i jocs. En total, 32 classes, és a dir, quatre per professor.

Els professors tenien una mitjana de 32.5 anys (oscil·laven entre els 23 i els 48 anys) en l'ensenyament preparatori.

La mitjana d'alumnes per classe era de 21 (de 14 a 28 anys) en l'ensenyament primari i de 23 (de 14 a 32) en l'ensenyament preparatori. Es van examinar el mateix nombre d'escoles públiques que de privades, situades geogràficament en l'àrea de Lisboa.

L'observació es va realitzar directament amb l'ajut d'un sistema basat en deu categories (definides en el quadre 1: (1) riure i somriure, (2) estímul, (3) participació dels alumnes, (4) inflexions de veu, (5) manifestació de gaudi, (6) demostració, (7) gestos, (8) contacte físic, (9) desplaçaments ràpids i (10) espontaneïtat.

1. Riure i somriure: el professor expressa, de manera verbal o no, una actitud positiva cap a l'alumne, d'acord amb el seu comportament davant d'un exercici. Exterioritza el seu bon humor.
2. Estímul: el professor exigeix, estimula, inspira o accelera l'activitat amb elogis o amb expressions -verbals o no- d'ànims.
3. Participació amb els alumnes: el professor participa en els exercicis.
4. Inflexions de veu: el professor varia el to de veu (volum i timbre) en les seves relacions amb els alumnes.
5. Manifestacions de plaer.
6. Demostració: el professor ensenya, exagera o té cura d'un moviment.
7. Gestos: mitjançant els moviments del tronc, cap, braços i mans, el professor manifesta el seu suport als alumnes i, especialment, la seva aprovació.
8. Contacte físic amb l'alumne.
9. Desplaçaments i correccions: el professor recorre la classe anant d'un grup a l'altre i d'un alumne a l'altre d'una manera dinàmica.
10. Espontaneïtat: intervenció intuïtiva, imprevista en la presentació d'un tema.

Quadre 1. Definició dels comportaments

1. Desinterès: el professor es mostra lent en el compliment de la seva tasca o no la compleix. Les seves intervencions no estan d'acord amb el tema en qüestió, no presta atenció als alumnes.
2. Distanciament: el professor es distancia deliberadament de l'activitat i no hi participa.
3. Frustració: el professor reacciona de manera negativa, verbalment o no, davant la tasca de l'alumne, el renya, el ridiculitza o l'humilia.
4. Despersonalització: el professor es compromet de manera rutinària amb la seva assignatura. Es repeteix monòtonament i no individualitza les seves intervencions.

Quadre 2. Indicadors de manca d'entusiasme

Tensió. ORSOEB, Valery P. URSS. Foto Sport 88

Els comportaments registrats de manca d'entusiasme són els següents: (1) desinterès, (2) distanciament, (3) frustració, (4) despersonalització (quadre 2).

Es van tenir en compte en aquesta anàlisi les observacions de *feedback* i de disciplina. Les primeres es consideren generalment com a intervencions d'entusiasme i les segones com a manca d'entusiasme.

Pel que fa als alumnes, es va observar (1) el grau d'implicació motriu, (2) el desig d'aprendre, (3) els moments d'espera i d'altres comportaments que permeten preveure, d'una banda, les oportunitats d'aprenentatge o de progrés i, de l'altra, els riscos i els problemes que comporta la disciplina. En matèria d'aprenentatge motriu, l'observació de l'activitat motriu i cognitiva aparent permeten apreciar les possibilitats/opportunitats, mentre que els períodes d'espera i de comportaments diversos són representatius dels obstacles del progrés.

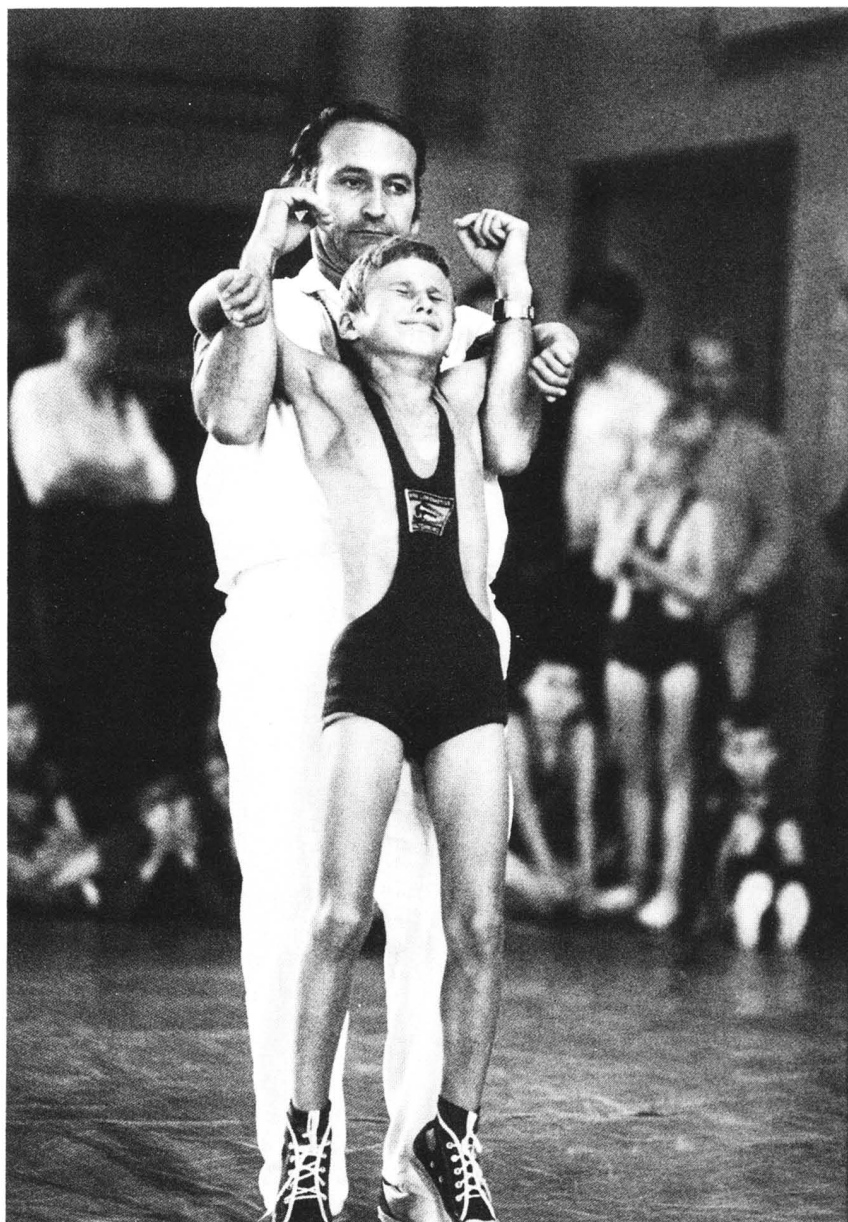
Les dades registrades es transmeten a l'observador seguint una seqüència-típus: 10-55 i 60 segons, la qual cosa permet observar les intencions del professor en períodes de 45 segons i fer una ullada (*plachek*) que permeti determinar la implicació de l'alumne en els exercicis durant 5 segons, seguit d'un descans de 10 segons. El professor portarà un micro sense cable (tipus Maeden, FM Wireless microphone MM-5004 W Frequency 88 108 MH2).

La fidelitat intraanalítica, verificada en tres ocasions i amb un mes d'interval, supera el 95%.

Resultats i discussió

Variacions segons el nivell d'ensenyament i la matèria

Els percentatges d'intervenció dels professors en els dos nivells d'ensenyament són molt similars i les seves diferències mínimes (quadre

Ohne Titel. HÄRTRICH, Thomas. Alemanya/DDR. Foto Sport 88

3). Per a d'altres tipus d'intervencions o, fins i tot, per al conjunt de la relació docent es va demostrar que el nivell d'ensenyament classificat entre les variables de context, exercia una influència limitada sobre un gran nombre d'actituds o estratègies educatives (Cheffers i Mancini, 1978; Piéron, 1988). Però, a més, quan es consideren els continguts educatius, classificats entre

les variables del programa -la gimnàstica i els jocs en el nostre estudi- apareix una diferència significativa en la comparació (quadre 3). Aquí, també s'ha constatat en diverses ocasions que la matèria impartida exercia una influència notable sobre el comportament de l'educador (Piéron, 1982; Piéron i Delmelle, 1981) i de l'alumne (Godbout, Brunelle i Tousignant, 1983; Piéron, 1982; Te-

lama, Pauku, Varstala i Paananen, 1982).

Generalment, els jocs generen una major activitat motriu de l'alumne, cosa que dóna al professor una major llibertat a l'hora de continuar l'activitat sense intervenir-hi gaire i sense implicar-hi massa. Però en gim-

<i>Especialitats</i>	<i>M</i>	<i>σ</i>
Gimnàstica	3,53	1,64
Jocs	2,57	1,50

<i>Nivells</i>		
Primari	3,01	1,74
Preparatori	3,08	1,54

Quadre 3. Mostra d'entusiasme segons les especialitats i els nivells. Valors mitjans i tipus de desviació

nàstica, s'observa sovint en l'alumne una propensió a modificar la tasca proposada i, fins i tot, a abandonar l'exercici després d'algunes temptatives, sobretot si no li surten bé. Això comporta una major intervenció del professor per tal de mantenir l'interès i de revifar una participació desmotivada.

Quan es comparen els nivells d'ensenyament en una situació determinada de jocs o de gimnàstica, es constata que l'índex d'entusiasme gairebé no varia en els nivells primari i preparatori (quadre 4).

<i>Gimnàstica</i>	<i>M</i>	<i>σ</i>
Nivell primari	3,60	1,49
Nivell preparatori	3,46	1,77

<i>Jocs</i>		
Nivell primari	2,43	1,79
Nivell preparatori	2,70	1,13

Quadre 4. Mostres d'entusiasme segons les especialitats i els nivells. Valors mitjans i tipus de desviació

Indicadors més freqüents d'entusiasme

L'estímul constitueix la intervenció més freqüent, la qual arriba a una proporció de quasi un 30% de les observacions recollides, seguit dels desplaçaments ràpids, que superen lleugerament el 15%, seguits de prop per les inflexions de veu i el contacte físic (vegeu figura). L'estímul i el contacte físic es revelen, alhora, més freqüents en el nivell primari i, concretament, en gimnàstica.

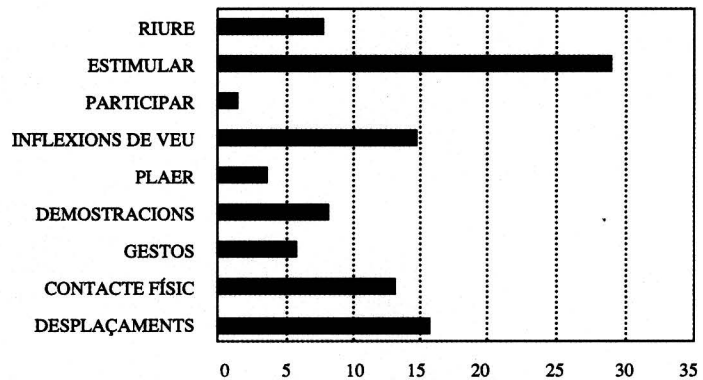

Figura. Entusiasme. Distribució dels comportaments

Relacions entre la gimnàstica i altres variables del procés

Si, com es pensa generalment, l'entusiasme del professor es transmet, això s'hauria de reflectir en una participació creixent de l'alumne, que es traduiria en una activitat motriu més acusada. En la correlació entre l'entusiasme i el temps d'activitat motriu tan sols hi ha un coeficient significatiu ($R_s = 0.71$, en gimnàstica arriba a un límit de significació acceptable. Per al mestre d'ensenyament primari, se situa a un nivell considerable, $R_s = 0.57$, quadre 5).

Coeficients de correlació

Entusiasme. Entusiasme + Feedback

Nivell primari	0,57	0,67*
Nivell preparatori	0,28	0,29
Gimnàstica	0,71*	0,81*
Jocs	0,28	0,29

* significatiu per a $p = 0.05$

Quadre 5. Correlació entre entusiasme i durada de l'activitat motriu

Sovint, els exercicis gimnàstics es caracteritzen per una implicació relativament dèbil dels alumnes (Piéron i Dohogne, 1980; Piéron i Haan, 1980). Per contrarestar-ho, el professor ha de col·laborar més en

l'acció, ja sigui participant-hi, ja sigui per una mobilitat major o, fins i tot, mitjançant intervencions més freqüents per contrapesar una activitat que tendeix a decaure.

Diversos autors (Caruso, 1980; Cloes, 1978; Roldier, 1979) han identificat el *feedback* com un indicador d'entusiasme. Això els porta a combinar-lo amb altres indicadors en el càlcul de les correlacions amb el temps d'activitat motriu de l'alumne. Es confirma una correlació positiva que ja es va posar en evidència en gimnàstica ($R_s = 0.81$). En el nivell primari, amb els nens més petits, aquesta relació resulta significativa ($R_s = 0.67$, quadre 5)

Les activitats gimnàstiques l'execució de les quals està més clarament definida que el joc o amb alumnes més joves comporten una participació més freqüent del professor per afavorir l'execució correcta d'un moviment, és a dir, per donar més *feedback*. Això es considera generalment com un mitjà per revifar les activitats. D'això es desprèn que pugui contribuir a reforçar les relacions entre entusiasme i activitat motriu, quan ja se situen a un nivell relativament elevat.

Es pot pensar també que per actuar sobre l'activitat motora dels alumnes les manifestacions d'entusiasme han

d'atènyer un nivell crític i una constància sense la qual aquestes manifestacions podrien resultar inoperants o, fins i tot, passar desapercebudes.

Conclusions

L'entusiasme, format per un conjunt d'indicadors específics, varia en funció de les variables de programa que depenen de l'elecció del professor més que no pas del que ens indiquen les variables del context. Aquesta constatació està en la mateixa línia del que s'ha observat en moltes altres anàlisis pedagògiques.

El nivell d'activitat motriu de l'alumne relativament dèbil que s'observa habitualment en certes activitats com la gimnàstica, pot conduir al professor a intentar compensar-lo mitjançant signes d'interès i les intervencions característiques de mostres d'entusiasme. Posades en evidència aquestes relacions, haurien de fer-nos buscar situacions experimentals per tal d'establir el sentit de la relació de causalitat per determinar si és l'entusiasme del professor el que incita els alumnes a una major activitat o si és aquesta la que porta al professor a mostrar-se satisfet i, en conseqüència, a mostrar un major entusiasme.

Les relacions significatives positives,

tot i que no són generals, haurien d'incitar els representants de la formació didàctica dels professors a incloure procediments sistemàtics d'aprenentatge d'aquesta habilitat pedagògica que es pot adquirir mitjançant una aplicació sistemàtica (Cloes, 1987).

BIBLIOGRAFIA

- CARLISLE, C. i PHILLIPS, A., «The effects of enthusiasm training on selected teacher and student behaviors in preservice physical education teachers», *Journal of Teaching in Physical Education*, 4, 1: 64-75, 1984.
- CARUSO, V., *Behaviors indicating teacher enthusiasm, critical incidents reported by teachers and student in secondary school physical education and English classes*, Tesi doctoral no publicada, Universitat de Massachussets, 1980.
- CHEFFERS, J. i MANCINI, V., «Teacher-student interaction», dins *What's going on in gym: Descriptive studies of physical education classes. Monograph 1, Motor skills: Theory into practice*, 1978, pp. 39-50. Editat per W. Anderson i G. Barrette.
- CLOES, M., *Identification et modification de comportements enthousiastes d'enseignants en éducation physique*, Tesi doctoral no publicada, Universitat de Lieja, 1987.
- CLOES, M. i PIÉRON, M., «Identificación des comporements enthousiastes de l'enseignant perçus par des élèves lors de séances d'éducation physique», *Revue de l'Éducation Physique*, 29: 7-16, 1989.
- GODBOUT, P.; BRUNELLE, J. i TOUSIGNANT, M., «Academic learning time in elementary and secondary physical education classes», *Research Quarterly for exercise and Sport*, 54: 11-19, 1983.
- PIÉRON, M., *Analyse de l'enseignement des activités physiques*, Ministère de l'Éducation Nationale et de la Culture Française, Bruxelles, 1982.
- PIÉRON, M., *Enseignement des activités physiques et sportives*, Presses Universitaires, Lieja, 1988.
- PIÉRON, M. i DELMELLE, A., «Descriptive study of Teacher's Feedback in two educational situations», *Artus*, Rio de Janeiro, 9/11: 193-196, 1981.
- PIÉRON, M. i HAAN, J.M., «Pupils activities, time on task and behaviours in high school physical education teaching», *Bulletin of the 'Fédération Internationale d'Éducation Physique'*, 50, 3/4: 62-68, 1980.
- PIÉRON, M. i DOHOGNE, A., «Comportements des élèves dans des classes d'éducation physique conduites par des enseignants en formation», *Revue de l'Éducation Physique*, 20, 4: 11-18, 1980.
- ROLDIER, A., *Effects of enthusiasm training on subsequent teacher behavior*, Tesi doctoral no publicada, Ohio State University, 1979.
- TELAMA, R.; PAUKKU, P.; VARSTALA, V. i PAA-NANEN, M., «Pupil's physical activity and learning behaviour in physical education classes», dins *Studying the teaching in physical education*, AIESEP, Editat per M. Piéron i J. Cheffers, Lieja, 1982.